SOLUȚIONAREA ALTERNATIVĂ A LITIGIILOR *VERSUS* PROCEDURILE CIVILE DE CONTROL

ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION *VERSUS* CIVIL CONTROL PROCEEDINGS

Elena BELEI, ORCID: 0000-0003-0618-5360
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 349.918

e-mail: elenabelei@yahoo.com

Printre obiectivele specifice Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025 [1] se regăsesc: Îmbunătățirea cadrului normativ în materia arbitrajului (2.4.2) și Promovarea beneficiilor mecanismelor alternative de soluţionare a disputelor în mediul de afaceri, în comunitatea juridică, în mediul academic şi în sistemul judecătoresc (2.4.3.) În acest context, cadrul normativ actual [2, 3, 4] se prezintă a fi ușor depășit, confuz sau chiar contradictoriu.

Promovarea arbitrajului în Republica Moldova ar amplifica avantajele acestuia. Arbitrajul ar putea fi o soluție pentru eludarea corupției judiciare și a ineficienței instanțelor naționale de judecată. Alegând arbitrajul, părțile încredințează soluționarea litigiului unor specialiști cu o calificare înaltă și specializare aprofundată, desemnați de acestea. Întrucât procedura de soluționare a litigiului este special adaptată la necesitățile lor, părțile pot avea toată încrederea în proces, fiind sigure de integritatea lui. Utilizarea mai amplă a arbitrajului poate contribui la scăderea restanței de dosare în instanțele de judecată, sporind, astfel, eficiența lor, în special în circumstanțele în care pandemia de COVID-19 le-a influențat eficacitatea [5].

Dincolo de necesitatea adoptării unei noi legi, unice cu prevederi clare și flexibile, cadrul normativ conex, de asemenea, necesită îmbunătățiri.

Legea-cadru – Codul de procedură civilă – prevede două proceduri de control cu incidență asupra arbitrajelor naționale: Capitolul XLIII. Procedura în cauzele de contestare a hotărârilor arbitrale și Capitolul XLIV. Procedura în cauzele de eliberare a titlurilor de executare silită a hotărârilor arbitrale.

Situații în care părțile litigante opuse depun în paralel cerere de încuviințare a executării silite și cerere de desființare a aceleiași hotărâri arbitrale sunt destul de controversate și dificil de examinat. Astfel de proceduri paralele, inițiate în aceeași instanță în privința aceleiași hotărâri arbitrale, creează cheltuieli inutile de timp și resurse, deoarece la examinarea lor instanța va folosi aceleași materiale. În opinia unor practicieni [5], o posibilă soluție pentru a evita această dublare a procedurii, cu respectarea dreptului la

apărare pentru ambele părți, constă în conexarea procedurii de încuviințare a executării silite și a procedurii de desființare. Din această perspectivă, considerăm că e timpul de renunțat la o procedură civilă de control – cea de eliberare a titlurilor de executare silită a hotărârilor arbitrale, despovărând instanțele de prerogative improprii și fluidizând șansele justițiabililor de a atinge efectele scontate prin executarea silită a hotărârilor arbitrale.

Optând pentru fortificarea efectelor hotărârilor arbitrale, considerăm imperios ca nouă lege să clarifice faptul că *hotărârea arbitrală* este obligatorie din data adoptării și devine *executorie,* dacă nu este contestată în termen. Dreptul de a contesta o hotărâre arbitrală semnifică legătura dintre cele două forme de apărare a drepturilor civile – forma arbitrală și cea judiciară. Termenul actual de contestare cu durata de 3 luni din ziua primirii hotărârii arbitrale constituie un interval rezonabil. Considerăm justificată atribuirea hotărârii arbitrale la documentele executorii. Codul de executare al Republicii Moldova urmând a fi completat în acest sens. Astfel, efectul executoriu al acesteia survine după expirarea a 3 luni de la comunicare. Sarcina clarificării efectului executoriu trebuie să revină părților în arbitraj, care vor demonstra executorului judecătoresc data recepționării documentului, calcularea termenului de 3 luni neprezentând o dificultate majoră. Însă pierderea termenului de contestare a hotărârii arbitrale urmează a fi reglementată din perspectiva dreptului de repunere conform art. 116 Cod de procedură civilă al Republicii Moldova. În acest sens, prevederea similară din art. 363/1 Cod procedură civilă constituie o sancțiune procedurală echitabilă.

Cu referire la categoriile de hotărâri arbitrale, este utilă clasificarea legislativă a acestora în *hotărâre arbitrală integrală și parțială,* precum și *hotărâre arbitrală adițională*. Hotărârii arbitrale provizorii i se cuvine o normă proprie.

Astfel, prin hotărâri arbitrale provizorii se aplică măsuri de asigurare, fie de către arbitrii de urgență, fie de către tribunalele arbitrale. Aceste hotărâri trebuie să rămână unicele excepții sub incidența procedurilor de control judecătoresc. Propunem *de lege ferenda* ca la cererea unei părţi, instanţa de judecată să poată încuviinţa executarea silită a unei măsuri de asigurare dispusă de tribunalul arbitral, eliberând titlul executoriu conform Codului de procedură civilă. Instanţa de judecată refuză executarea silită a unei măsuri de asigurare dispusă de tribunalul arbitral, dacă aceasta suferă de un viciu care ar constitui temei pentru desfiinţarea unei hotărâri arbitrale conform prevederilor Codului de procedură civilă.

Impedimentul obiectiv care constituie o premisă a exercitării dreptului la acțiune în sens procedural necesită reformulare întru asigurarea coerenței legislative. Astfel, art. 169 și 265 Cod de procedură civilă urmează să prevadă refuzul în acceptarea unei cereri de chemare în judecată similar temeiului de încetare a procesului, dacă există o hotărâre arbitrală obligatorie cu privire la litigiul dintre aceleaşi părţi, asupra aceluiaşi obiect şi având aceleaşi temeiuri, cu excepţia cazului desfiinţării acesteia de către instanţa de judecată.

Faptul că în unele situații instanțele de judecată pot interveni pentru a susține arbitrajul este unul cert. Însă este imperioasă clarificarea limitelor intervenției instanțelor de

judecată în procedurile arbitrale naționale, după cum arbitrabilitatea trebuie clarificată în raport cu competența exclusivă a instanțelor de judecată. Considerăm necesară această intervenție în următoarele cazuri:

- aplicarea măsurilor de asigurare ex-ante unei proceduri arbitrale derivată dintr-o convenție arbitrală;
- desemnarea arbitrilor, dacă instituția arbitrală nu-și exercită atribuțiile;
- recuzarea arbitrului;
- încetarea mandatului arbitrului;
- clarificarea competenței tribunalului arbitral;
- reclamarea probelor pentru procedura arbitrală;
- depozitarea dosarului arbitral.

Nu mai puțin importantă este competența jurisdicțională teritorială a instanțelor. În toate cazurile în care este permisă intervenția instanței de judecată în procedura arbitrală, cererea se va depune în instanța care ar fi fost competentă să examineze cauza civilă în lipsa clauzei arbitrale.

Referințe:

1. Legea nr. 211 din 06-12-2021 pentru aprobarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. În: *Monitorul Oficial,* nr. 325-333 din 31-12-2021, art. 496.
2. Legea nr.23 din 22-02-2008 cu privire la arbitraj. În: *Monitorul Oficial,* nr. 88-89 din 20-05-2008, art. 314, cu modificările ulterioare.
3. Legea nr.24 din 22-02-2008 cu privire la arbitrajul comercial internaţional. În: *Monitorul Oficial,* nr. 88-89 din 20-05-2008, art. 316, cu modificările ulterioare.
4. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr. 225/2003, În: *Monitorul Oficial,* nr. 285-294 din 03-08-2018, art. 436, cu modificările ulterioare.
5. *Evaluarea legislației și practicii arbitrale din Republica Moldova*, 20.10.2021. Studiu elaborat cu asistența BERD și în parteneriat cu IDLO în cadrul proiectului de asistență tehnică *„Moldova – Medierea comercială și Arbitrajul (Faza a IV-a)”*, finanțat de USAID.